

ایران کم کم از بازار پسته دنیا فاصله می گیرد و حذف می شود

محسن جلالپور
فعال و تحلیلگر اقتصادی

ایران کم کم از
بازار پسته دنیا
فاصله می گیرد و
حذف می شود؛
زیرا آمریکایی ها،
ترک ها،
اسپانیایی ها و
استرالیایی ها به
دلیل برخورداری
از شرایط مناسب
و کیفیت بالا،
وارد بازار پسته
می شوند و ما را
از بازار جهانی
حذف می کنند.
پس نباید
خوشبینی واهی
داشته باشیم که
بازار پسته را حفظ
می کنیم یا به رتبه
اول برمی گردیم،
زیرا امروز آمریکا
بیش از ۴ هزار
تن تولید دارد و
در سال پیش رو
به بالای ۶۰۰ هزار
تن و حتی چند
سال آینده به یک
میلیون تن هم
خواهد رسید.

۳ تن برداشت صورت گیرد. این معضل باعث می شود که قیمت تمام شده محصول افزایش پیدا کند و در نتیجه قابل رقابت نباشد. اکنون قیمت تمام شده پسته ایران، یک و نیم برابر رقیب یعنی آمریکا است و به همین دلیل ما در تولید پسته طی سال های گذشته تقلیل رفتیم، مثلاً سال گذشته پسته ایران در مجموع کمتر از ۱۰۰ هزار تن بود ولی آمریکا بالای ۴۰۰ هزار تن تولید داشت. هرچند که سال گذشته به دلیل سرمازدگی بخش زیادی از محصول را از دست دادیم، اما با این وجود طی سال های آینده هم تولید ایران به نصف تولید آمریکا هم نخواهد رسید. جدای از آمریکا، ترکیه نیز خیلی جدی به بازار آمده، بازارهای جدیدی پیدا کرده، تولید زیادی شکل داده و عملاً یکی از رقبای ایران شده است که حتماً در آینده نزدیک با این کشور هم باید رقابت سنگینی داشته باشیم، حتی اخیراً اسپانیا و برخی کشورهای دیگر هم به این صنعت ورود کرده اند که ممکن است رقابت در سال های آینده بیشتر هم شود. البته مهم ترین مسئله صنعت پسته ایران، منهای رقبای سنگین

در وصف صنعت پسته طی سال های اخیر بسیار گفته شده و حالا قریب به اتفاق دنبال کنندگان این صنعت از شرایط مطلع هستند. پیش تر در یک گفت و گوی رسانه ای، آینده پسته را بسیار نگران کننده عنوان کردم و حالا مجدداً باید تأکید کرد که اگر برای پسته چاره ای اساسی نیندیشیم دچار مشکلات بسیار جدی می شویم. از حدود ۲۵ سال پیش که آمریکایی ها تازه فعالیت در این صنعت را آغاز کرده بودند و عرضه پسته فقط به بازار داخلی کشور خودشان محدود می شد، کاملاً مشخص بود که شرایط پسته ایران به سمت وسوی خوبی پیش نمی رود، اما متأسفانه تهمیدی در این زمینه اندیشیده نشد تا اینکه امروز ما در مسئله آب، بهره وری و رقابت با آمریکایی ها به مشکل برخوردیم. ما همیشه در انجمن پسته، زنجیره این محصول را در سه بخش تولید، فراوری و صادرات می دیدیم که اکنون در هر سه بخش دچار مشکلات جدی هستیم؛ هرچند در فراوری طی سال های اخیر اقدامات خیلی خوبی انجام شده و موفقیت هایی داشتیم اما در تولید به دلایل مختلف دچار مشکل هستیم که مهم ترین آن بحران آب است. طی سال های گذشته برداشت بی رویه از منابع زیرزمینی باعث شده این منابع به میزانی تقلیل پیدا کند که حتی برای آب شرب هم دچار مشکل شویم. این منابع آبی طی ۱۰ سال آینده به طور کامل خشک خواهد شد، همین حالا هم سالانه ۱۰ تا ۱۲ هکتار از باغات پسته خشک می شود و به طور مسلم این بزرگترین مشکل پیش روی صنعت پسته است. غیر از این موضوع، خرده مالکی نیز یکی از مسائلی است که همواره در صنعت پسته وجود داشته و قانون ارث، قیمت ها و معاملاتی که به صورت نیم یا هبه (از آن چیزی که بوده کوچکتر معامله شده است) انجام شده این خرد مالکی را افزایش داده است. وقتی خرده مالکی وجود دارد امکان بهره وری، رسیدگی، مکانیزه کردن و بهره برداری به روش جدید وجود ندارد و این دومین مشکل بخش تولید است. مشکل سوم پائین بودن بهره وری است. امروزه برداشت پسته در باغات کرمان به یک میزان تقریباً متوسط در هر هکتار است، در صورتی که این میزان باید افزایش پیدا کند و در یک هکتار حدود

زیرا امروز آمریکا بیش از ۴ هزار تن تولید دارد و در سال پیش رو به بالای ۶۰۰ هزار تن و حتی چند سال آینده به یک میلیون تن هم خواهد رسید. ترکیه امسال حدود ۳۰۰ هزار تن پسته داشت، اسپانیا هم همین‌گونه دارد توسعه می‌دهد.

برای رسیدن به راهکار مطلوب به نظر می‌آید، بهترین پیشنهاد این است که علاقه‌مند و صادفانه به فعالان اقتصادی و باغدارها بگوییم که ما جایگاه مناسبی در بازار پسته نداریم، پس باید همین میزان سطح زیر کشت و بازار موجود را حفظ کنیم، اما بهره‌وری را افزایش دهیم. همچنین از باغ‌هایی که شرایط بهتری در خاک و آب دارند بیشتر مراقبت کنیم و باغ‌هایی که از نظر آب‌و‌خاک دچار مشکل هستند را رها و در مصرف آب صرفه‌جویی کنیم. با این شیوه می‌توانیم میزان بهره‌وری و تولید را افزایش و قیمت تمام شده را کاهش دهیم.

همچنین در موضوع تحریم‌ها باید این بحث را دنبال کنیم که سم و کود لازم را با آنچه که اتحادیه اروپا می‌پسندد وارد کنیم که متأسفانه این امکان را تا الان نداشته‌ایم. دهه هفتاد وقتی برای اولین بار ورود پسته ایران به اروپا به دلیل آلودگی آفلاتوکسین ممنوع شد، هیأتی از اتحادیه اروپا به کرمان اعزام و از شرکت گسترش بازرگانی که آزمایشگاه خصوصی داشت بازدید کردند، خوشبختانه این بازدید رضایت‌بخش بود و اعضای هیئت اذعان داشتند که استانداردهای شرکت بالاتر از حد تصور است و مدتی بعد هم منجر به لغو محدودیت صادرات پسته به اروپا شد، اما الان اوضاع متفاوت شده و باید چاره‌ای اساس ببندیم.

همه این‌ها اتفاق نمی‌افتد مگر اینکه یک تدبیر، مدیریت و شرایط خوب در مجموعه وزارتخانه‌ها، انجمن‌ها و تشکل‌های مربوطه شکل بگیرد تا میراثی که برای ما میلیاردها دلار ثروت و سرمایه ایجاد کرده و نیز هزینه‌های بسیار زیادی به علت مصرف بالای آب، خاک، انرژی و نیروی کار برای کشور داشته است را حفظ کنیم. ♦♦

در تولید، این است که هم در زمینه‌های آب، خاک، خرده مالکی و بهره‌وری و هم در زمینه قیمت تمام شده، قدرت رقابت در بازار را از دست داده و نمی‌توان تولید را افزایش داد و حتی سال به سال کاهش هم پیدا می‌کند. اینکه طی سال‌های گذشته در فرآوری، کارهای خوبی انجام شده شکی نیست، همه می‌دانیم که ماشین‌آلات خوبی ساخته شده، کشور به تکنولوژی مناسبی رسیده، حتی بعضی از کشورها مانند استرالیا، اسپانیا و همچنین ترکیه از ماشین‌آلات ایرانی استفاده می‌کنند، در این زمینه مشکل چندان نداریم، اما در صادرات دچار مشکل اساسی هستیم که اصلی‌ترین مسئله در این زمینه قیمت تمام شده، قدرت رقابت و ثبات مصنوعی نرخ ارز است. از آنجا که قیمت ارز در کشور ما مصنوعی و اجباری است و بر اساس فروش نفت و میزان درآمدهای دولت تعیین می‌شود، در صادرات دچار اشکال هستیم و این مسئله شامل صنعت پسته هم می‌شود، یکی دیگر از مشکلات صادرات، موضوع تحریم‌ها است که به همین دلیل مشتریان بازارهای ما را نمی‌پسندند، نقل و انتقال پول مشکل است و باعث شده طی سال‌های گذشته بسیاری از بازارهای صادراتی را از دست بدهیم. در همین سالی که گذشت حتی یک درصد بازار چین را نتوانستیم پوشش بدهیم و کل این بازار توسط چین و آمریکا پوشش داده شد در حالی که در روزگاری نه‌چندان دور، ۷۰ تا ۷۵ هزار تن پسته ایران به چین صادر می‌شد. همچنین بازار اروپا را نیز تقریباً از دست داده‌ایم و اخیراً نامه‌ای از اتحادیه اروپا با این مضمون واصل شد که اگر آلودگی پسته ایران به آفلاتوکسین ادامه داشته باشد از بازار حذف می‌شود. مهم‌ترین مشکل در این زمینه باقیمانده سموم است، سم‌هایی که استاندارد و قابل تأیید نیستند. علاوه بر این، میزان سم و میزان آب، نوع آب و سم‌پاشی که استفاده می‌شود، زمان سم‌پاشی و میزان سم‌پاشی، همه این‌ها با استانداردهای بین‌المللی فاصله دارد و به علت تحریم‌ها و کمبودها، مشکلات جدی در این زمینه داریم، بنابراین در صادرات هم طی سال‌های آینده به‌طور کامل از بازارها حذف می‌شویم.

فقط شاید بعضی از بازارها مانند هند را که به طعم پسته ایران علاقه‌مند هستند بتوانیم توسعه دهیم، اما اینکه خوش‌بین باشیم که بازارهای جدیدی را خواهیم یافت، با توجه به قیمت تمام شده، باقیمانده سموم، شرایط تحریم و مشکلات حال حاضر کشور، خوشبینی بی‌هوده‌ای است. در پایان و با در نظر گرفتن مجموع موارد ذکر شده می‌توان گفت که ایران کم‌کم از بازار پسته دنیا فاصله می‌گیرد و حذف می‌شود؛ زیرا آمریکایی‌ها، ترک‌ها، اسپانیایی‌ها و استرالیایی‌ها به دلیل برخورداری از شرایط مناسب و کیفیت بالا، وارد بازار پسته می‌شوند و ما را از بازار جهانی حذف می‌کنند. پس نباید خوشبینی واهی داشته باشیم که بازار پسته را حفظ می‌کنیم یا به رتبه اول برمی‌گردیم.